

י"א באב תשע"ז
3 באוגוסט 2017

לכבוד :

מנהלי בתי הספר העל תיכוניים השש-שנתיים ומנהלי חטיבות הביניים
המורים לעברית: הבנה, הבעה ולשון בחטיבות הביניים

**חוזר המפמ"ר להוראת העברית: הבנה, הבעה ולשון לשנה"ל תשע"ח בחטיבות הביניים:
שיפור הכשירות האוריינית הכתובה והדבורה בשפת האם עברית בכיתות ז'ט**

תוכן הנושאים בחוזר (ניווט מהיר לעמוד המבוקש בהקשה על שם הפרק)

1. המטרות המרכזיות של הוראת העברית בחטיבת הביניים 3
2. שם המקצוע – עברית: הבנה, הבעה ולשון 3
3. הוראת העברית בחטיבות הביניים – דגשים ויעדים לשנה"ל תשע"ח 3
 - 3.1 הוראת העברית כמטרה 3
 - 3.2 הוראת העברית כאמצעי – שלהב"ת בראייה מערכתית 3
 - 3.3 ההבעה בעל"פה 4
 - 3.4 שילוב הפדגוגיה הדיגיטלית בשיעורי עברית 5
 - 3.5 אוריינות הקריאה וביטוייה בתוכנית הלימודים ובמבחני פיז"ה 2018 5
 - 3.6 התלקיט ככלי להוראה ולהערכה חלופית 6
 - 3.7 החממה הפדגוגית – למידה מצמיחה אדם 7
 - 3.7.1 שאלות עמ"ר (ערכים מעורבות ורלוונטיות) – קידום המרכיב התוך-אישי בלמידה 7
 - 3.7.2 הנושא השנתי – שבעים שנה למדינת ישראל 8
 - 3.7.3 מיזם הכתיבה הדיגיטלית בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות 8
4. התפוקות המצופות 9
5. הדרכת המורים לעברית בחטיבות הביניים 9
6. ההשתלמויות 10
7. קהילת המורים לעברית 10
8. הפורטל הפדגוגי למורים לעברית בחטיבות הביניים 11
9. ספרי הלימוד המאושרים לחטיבות הביניים 11
10. פריסת נושאי הלימוד בעברית בכיתות ז'ט 12
 - 10.1 הבנת הנקרא 12
 - 10.2 ההבעה בכתב 14
 - 10.3 ההבעה בעל"פה 15
 - 10.4 הלשון והמטה-לשון 16
 - 10.5 המילון 17
 - 10.6 אוצר המילים והמשמעים 17
11. תוכניות אל"ה ושלהב"ת – המאחד והמייחד 18
12. מאגר מערכי בחינות המיצ"ב והבגרות 22

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

בברכה,

תומר בוזמן

המפמ"ר על הוראת העברית: הבנה, הבעה ולשון

העתקים

מר שמואל אבואב, מנכ"ל משרד החינוך
ד"ר משה ויינשטוק, יושב ראש המזכירות הפדגוגית
מר אריאל לוי, מנהל המנהל הפדגוגי
מר משה זעפרני, מנהל אגף א שפות – המזכירות הפדגוגית
גב' דסי בארי, מנהלת האגף לחינוך על יסודי – המנהל הפדגוגי
ד"ר חגית גליקמן, מנכ"לית ראמ"ה
מנהלי המחוזות
המדריכות המרכזות במחוזות והמדריכות הארציות בעברית

1. המטרות המרכזיות של הוראת העברית בחטיבת הביניים

- שיפור הכשירות האוריינית הדבורה והכתובה בשפת האם עברית על-פי [תוכנית הלימודים בעברית](#) ובהתאמה ליעדי משרד החינוך
- שילוב טקסטים מסוגים שונים ומתחומי דעת שונים בשיעורי העברית: הבנה, הבעה ולשון לשם תרגול והטמעה של המיומנויות האורייניות בקריאה, בכתובה, בדיבור ובהאזנה ושל הנושאים הלשוניים
- שילוב של מיומנויות אורייניות בשיעורי המקצועות השונים בבית הספר בסיוע המורים לעברית
- שילוב התקשוב, לרבות הכלים הדיגיטליים, בהוראת העברית
- גיוון בדרכי הערכה חלופיות והטמעת התלקיט בתהליך ההוראה-למידה
- שיפור עמדות התלמידים כלפי המקצוע עברית, טיפוח עניין וסקרנות כלפי הלשון העברית והוקרתה

2. שם המקצוע – עברית: הבנה, הבעה ולשון

נראה כי בשנים האחרונות נהיו המורים והרכזים לעברית בבתי ספר רבים מורים לשפה ורכזי שפה. אין חולק על כך כי העברית היא שפה, אך יודגש כי השם הרשמי של תחום הדעת, שאנו מוקירים ואוהבים, הוא **עברית (הבנה, הבעה ולשון)**. כל הגוון של השם הרשמי הזה גם הוא ראוי ויפה: עברית, לשון עברית, הבעה עברית וכיוצא בזה. כשם שהמורים לאנגלית ורכזי המקצוע אנגלית נושאים בגאון את שם השפה שהם מלמדים (כך גם המורות לצרפתית, לספרדית וליידיש), ראוי כי גם המורים לשפה והרכזים ישובו לחיק **עברית**. הבהרה זאת נכונה גם לרכזי המערכת המשבצים במערכות השעות שיעורי שפה.

3. הוראת העברית בחטיבות הביניים – דגשים ויעדים לשנה"ל תשע"ח

3.1 הוראת העברית כמטרה

אחד היעדים המרכזיים בהוראת העברית בחינוך העליסודי הוא לשפר את הכשירות הלשונית של התלמידים בקריאה, בכתובה, בהאזנה ובדיבור ולשכלל אותה. על המורים לעברית להעניק לתלמידים כלים אורייניים שיאפשרו להם להתמודד בהצלחה עם מטלות אורייניות שונות ומגוונות: משימות ההערכה הפנימיות – בחינות ומשימות הערכה חלופיות לבחינה וכן משימות ההערכה החיצוניות – מבחני המיצ"ב ומשימות המפמ"ר.

חשוב כי הלמידה תהיה למידה פעילה וחויינית, המבוססת על חשיבה, על חקר ועל למידת עמיתים¹, המתמודדת עם אתגרי המאה ה-21 והמטפחת את האוריינות הדיגיטלית.

3.2 הוראת העברית כאמצעי – שלהב"ת בראייה מערכתית

המקצוע "עברית" קשור בכל מקצועות הלימוד בבית הספר. כישורי ההבנה וההבעה המטופחים במסגרת לימודי העברית משמשים את הלומד בכל מקצועות הלימוד. הוא הדין במה שנוגע לכתובת עבודות, לחלופות בהערכה, לניסוח דברים בכתב ובעל-פה בסיטואציות שונות בחיי היומיום וכיוצא בזה. שילוב האוריינות בתחומי הדעת השונים מושתת על עקרונות של שיתוף פעולה עימם מן ההיבט האורייני ותומך ביצירת קשרים הדוקים בין המורים לעברית לבין המורים בתחומי הדעת האחרים כדי לפתח שפה משותפת בכל הקשור לעיסוק במיומנויות הלשון, הבנת הנקרא וההבעה בכתב ובעל-פה.

[חוזר מתנ"ה](#) לחינוך העליסודי לשנה"ל תשע"ח מציין את המטרות, את המשימות ואת התפוקות הקשורות לשילוב המיומנויות בתחום הדעת:

¹ אנו מציעים להמיר את העיסוק בהערכת עמיתים בלמידת עמיתים או משוב עמיתים. מצאנו כי התלמידים, ובייחוד תלמידי חטיבת הביניים, מתקשים בהערכה מקדמת למידה, וראוי כי ההוראה בכיתה תשלב למידת עמיתים ותשים דגש על מתן משוב ולא הערכה.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

- שילוב טקסטים מתחומי דעת שונים בשיעורי עברית לשם תרגול והטמעה של המיומנויות האורייניות
- שילוב מיומנויות אורייניות בשיעורי המקצועות השונים בסיוע המורים לעברית בבית הספר

המשימות נועדו:

- לבסס מושגים בתחום הדעת בהקפדה על עקרונות שפת האם.
- לשלב מטלות הבעה בעל־פה בשפת האם בתחומי הדעת השונים ולזמן התנסויות לרכישת מיומנויות דיבור בציבור.

כדי להשיג את המטרות הללו יש חשיבות רבה לראייה המערכתית של הטמעת **תוכנית שלהב"ת** בבית הספר. אנו ממליצים להדגיש את הראייה המערכתית הזאת לצד האפשרויות הגלומות בשיפור תוצרי הכתיבה שייעשו במסגרת החלופות בהערכה.

המידע המתייחס להדרכה הבית־ספרית ולשילובם של מורים מתחומי הדעת השונים מופיע [במסמך שלהב"ת](#) שנשלח לבתי הספר והמופיע [בפורטל הפדגוגי](#).

חשוב שבית הספר יצרף מורים מובילים (כגון רכזי מקצוע) בתחומי הדעת האחרים להדרכה הבית־ספרית. כמו כן, חשוב שהאחראי על הפדגוגיה בבית הספר יהיה שותף לתכנון ההדרכה הבית־ספרית וישתתף במפגשי ההדרכה.

לפרטים נוספים יש לפנות **לד"ר עליזה עמיר**, מנהלת תוכנית שלהב"ת [.lizamir62@gmail.com](mailto:lizamir62@gmail.com)

3.3 ההבעה בעל־פה

תחום ההבעה בעל־פה הוא חלק מתוכנית הלימודים של המקצוע עברית בחטיבות הביניים. התחום מפתח את מיומנויות "הדיבור האקדמי", ויש ללמדו באופן שיטתי בהיקף של כ־15% מסך שעות ההוראה.

! כפועל יוצא יש לכלול תחום זה במדדי ההערכה של תחום השפה, קרי ציוני התלמידים בעברית יכללו את לימודי ההבעה בעל־פה בהיקף של 15% מציון המקצוע.

הוראת ההבעה בעל־פה תתמקד בשלוש סוגות מרכזיות: קריאה בקול של טקסטים מנוקדים ובלתי מנוקדים, קנוניים ושאינם קנוניים, הרצאת דברים (פרזנטציה) ודיון. סוגות אלה נלמדות כמטרה בשיעורי העברית כחלק מיחידות ההוראה הכוללות גם קריאה וכתיבה. כמו כן הן נלמדות כאמצעי בשיעורים השונים בתחומי הדעת האחרים במסגרת [תוכנית שלהב"ת](#)².

במסגרת החלופות בהערכה, המאפשרות לצוותי ההוראה גמישות פדגוגית ואוטונומיה בהערכת התלמיד, ישלבו המורים לעברית התנסויות של דיבור בציבור (במסגרת קבוצת תלמידים, חבר דיון, כיתה, שכבה וכדומה) באירועי ההערכה השונים המרכיבים בין היתר את התלקיט³. צוותי ההוראה יוכלו לבחור בהתאם לשיקוליהם משימות היבחנות מתאימות מתוך [מאגר המשימות של ראמ"ה](#) או פעילויות מתוך [יחידות ההוראה](#) של הפיקוח על הוראת העברית.

לפרטים נוספים יש לפנות **לעדה מאורי**, מדריכה ארצית – הבעה בעל־פה [.adam4aori@gmail.com](mailto:adam4aori@gmail.com)

² ראו סעיפים 3.1 ו־3.2 לעיל.

³ על התלקיט ראו סעיף 3.6: התלקיט ככלי להוראה ולהערכה חלופית.

3.4 שילוב הפדגוגיה הדיגיטלית בשיעורי עברית

אנו חיים בעולם משתנה, עולם דיגיטלי. בית הספר הוא אולי המעוז האחרון שבו התלמיד עוד כותב מסמכים (סיכומי שיעור, חיבורים ומבחנים) בדף ועט. יחד עם זאת, עבודות החקר והגמר כבר מוקלדות במחשב, החיפוש אחר מקורות המידע נעשה במרשתת וגם התקשורת הבינ-אישית בדוא"ל וברשתות החברתיות היא תקשורת דיגיטלית. מציאות זאת מחייבת הקניית מיומנויות דיגיטליות המקדמות קריאה וכתובה, ועל המורים לעברית מוטלת המשימה החשובה של אימון התלמיד בכך עד להטמעתן. משנת תשע"ז מתאפשרת ההיבחנות בבחינת בגרות מתוקשבת בעברית, ובעתיד הקרוב גם בחינות המיצ"ב יהיו מתוקשבות.

המקצוע "עברית" נוגע גם לעניינים ולתחומים אחרים: מידענות - דליית מידע ממאגרי מידע ממוחשבים - עיסוק הדורש מיומנות של ברירת העיקר, סיכום, שילוב טקסטים וכדומה; תקשורת ממוחשבת (תקשוב) - הדואר האלקטרוני והשיחה האלקטרונית ושימושיהם לצרכים לימודיים; עיבוד תמלילים במחשב - שימוש יעיל בטכנולוגיה לצורכי שכתוב ועיצוב של טקסטים.

(מתוך [תוכנית הלימודים בעברית, תשס"ג: 10](#))

על המורים ועל התלמידים בחטיבת הביניים לשלוט במיומנויות הללו ולשלבן במהלך הלמידה בכיתה ובשיעורי הבית והעבודות:

- חיפוש מושכל במאגרי המידע במרשתת
- דליית מידע אמין ושימוש מושכל בו
- קריאה בטקסט דיגיטלי והניווט בו: קישורים חמים, ניווט בדף האינטרנט וכדומה
- שימוש בכלי office בסיסיים להוראה ולקידום הכתיבה: כתיבה במסמך word ושימוש בכלי העריכה הבסיסיים ובכלים הדיאלוגיים שבו, כגון הוספת הערות, "עקוב אחר שינויים", שימוש במסמך שיתופי וכדומה

[חוזר מתנ"ה](#) לחינוך העל-יסודי לשנה"ל תשע"ח מצייין כי יש לשלב בכיתות ז'ט משימות היבחנות מתוקשבות וחלופות הערכה בסביבה דיגיטלית.

אנו מציעים לשם כך את מאגרי המשימות האלה:

- ✓ [יחידות ההוראה לחטיבות הביניים מהאתר של הפיקוח על הוראת העברית](#)
- ✓ [מאגר המשימות האורייניות המתוקשבות](#) (הכניסה למורים ולתלמידים היא באמצעות שם משתמש וסיסמה)

! בכיתות ז'ט תינתן פעילות המבוססת על עקרונות של פדגוגיה דיגיטלית לפחות אחת לשבועיים.

3.5 אוריינות הקריאה וביטויה בתוכנית הלימודים ובמבחני פיז"ה 2018

על-פי הגדרת ה-OECD, אוריינות היא היכולת של התלמידים ליישם ידע וכישורים שהם רכשו בתחומים מרכזיים וכן לנתח, להסיק ולהסביר בצורה יעילה את הדרכים לגשת לבעיות, לפרש אותן ולמצוא להן פתרונות במגוון מצבים.

אוריינות הקריאה מוגדרת כך:

אוריינות קריאה היא יכולתו של הפרט להבין טקסטים, להשתמש בהם, להעריך ולבקר אותם ולעסוק בהם כדי להשיג את מטרותיו, לפתח את הידע ואת הפוטנציאל שלו ולהיות חלק מהחברה.

(מתוך [PISA 2018 Draft Analytical Framework \(2016\): 11](#))

הגדרות אלה עולות בקנה אחד עם המטרות של הוראת העברית, על כן משימות ומטלות ברוח הגדרה זאת יהיו חלק מתוכנית העבודה השנתית בכל שכבת גיל.

בשנת 2018 יתקיים [מבחן פיז"ה הבינלאומי](#) (PISA - Programme for International Student Assessment). המבחן הנערך במחזוריות של שלוש שנים בודק את רמת האוריינות של תלמידים בני 15 (תלמידים בכיתות ט ו"ז) בשלושה תחומים: קריאה, מתמטיקה ומדעים, ובוחר באיזו מידה תלמידים הקרובים לסוף מערכת חינוך החובה רכשו כלי חשיבה כלליים והבנה של הנושאים הנבדקים באופן המאפשר התמודדות טובה ויעילה עם סביבתם. בשנת 2018 יושם הדגש על אוריינות קריאה דיגיטלית.⁴

המסגרת המושגית החדשה ל-2018 ממפה את התהליכים הקוגניטיביים ואת ממדי ההבנה באופן זה:

קטגוריות על בסולם 2018	תהליכים קוגניטיביים 2018
	שטף הקריאה
איתור מידע	נגישות ואחזור מידע בתוך הטקסט
	חיפוש טקסט רלוונטי ומיון מידע
הבנה	ייצוג של משמעות מילולית
	אינטגרציה והסקת מסקנות
הערכה ושיקוף	הערכת האיכות והמהימנות
	הערכה של תוכן וצורה
	זיהוי של עימות והתמודדות עימו

(מתוך [PISA 2018 Draft Analytical Framework \(2016\): 21](#))

הממדים והתהליכים הללו נמצאים בבסיס המשימות והמבחנים בעברית (לרבות מבחני המיצ"ב)⁵, ויש לבסס אותם בהוראה השוטפת של טקסטים בהיקפים שונים ובסוגות השונות, לרבות במשימות אורייניות ברוח משימות פיז"ה.

לרשות המורים עומדים מאגרי משימות ברוח פיז"ה:

- ✓ [משימות באוריינות קריאה](#) (משימות ממבחני פיז"ה בעבר)⁶
- ✓ [הספר שאלה של טקסט](#) בהוצאת משרד החינוך
- ✓ [מאגר המשימות האורייניות המתקשבות](#) (הכניסה למורים ולתלמידים היא באמצעות שם משתמש וסיסמה)

! יש לשלב משימות אורייניות ברוח פיז"ה ותוכנית הלימודים באופן שוטף בעבודות הכיתה, בעבודות הבית, במסגרת התלקיט ובמבחנים, זאת בהתאם לרמת התלמידים ולתוכנית הלימודים.

! בכיתה ט על כל תלמיד לתרגל בכל שבוע לפחות שתי משימות ברוח פיז"ה מהמשימות שלעיל.

3.6 התלקיט ככלי להוראה ולהערכה חלופית

התלקיט⁷ כולל ראיות למהלכי הלמידה ולביצועי ההבנה של הלומדים בחומר הנלמד. בתחום הדעת עברית התלקיט הוא ממהות המקצוע: תהליכי קריאה, כתיבה, בקרה ושכתוב. בתלקיט מוצגות עדויות לתהליך שהתלמיד עובר במהלך הלמידה: הטקסטים שהתלמיד קורא והמשמשים לו תשתיות לכתיבה, הטיטוט שהתלמיד כותב, המשוב שהתלמיד מקבל מעמיתיו וממוריו והשכתוב שנעשה בעקבות המשוב שהתקבל. התלקיט יכול גם משימות שונות הקשורות למיומנויות אורייניות ולשוניות הכוללות תהליכי בקרה ושכתוב, כגון כרזה, משחק, סקר, עיתון ומצגת בנושא מסוים. מבחן יכול להיחשב כחלופה בהערכה כשהוא מלווה ברפלקציה, בתכנון משותף של המבחן עם התלמידים, בלמידת עמיתים וכיוצא בזה. נוסף על כך, יש לשלב באופן שוטף פעילויות בהבעה בעל-פה כמטרה וכאמצעי (ראו שילוב מטלות ההבעה בעל-

⁴ ראו את [המכתב](#) שנשלח מהאגף לחינוך העל-יסודי למנהלי בתי הספר.

⁵ ראו את פריסת הנושאים בסעיף 10.

⁶ בקובץ [משימות באוריינות קריאה](#) תמצאו תיאור תמציתי של שבע רמות הבקאות בסולם אוריינות קריאה, על פי פיזה. סולם זה יסייע למורים לקדם את תלמידיהם.

⁷ מומלץ לקרוא גם בחוזר המפמ"ר תשע"ח לחטיבות העליונות סעיף 3: התלקיט ככלי להוראה ולהערכה חלופית.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

פה במסגרת יחידות ההוראה באתר הפיקוח על הוראת העברית). התלקיט, אם כן, משקף את מאמצינו, את התקדמותם ואת הישגיהם של הלומדים ומשמש כלי להערכה מעצבת ומתמשכת של תהליך הלמידה.

מאחר שהתלקיט הוא אוסף של משימות ושל עדויות הקשורות לתהליך ההוראה, יחליט המורה (רצוי בשיתוף התלמיד) אילו מהחומרים הוא עצמו יבדוק ואילו מהחומרים ייבדקו בהערכה עצמית או במשוב עמיתים. מומלץ כי החומרים שהמורה ייקח לבדיקתו יוערכו במהלך כל השנה ולא יתרכזו בהערכה אחת מסכמת של התלקיט כולו. בדרך זו אפשר להימנע מבדיקת כל תכולת התיקים בסוף השנה. המלצות לארגון תכולת התלקיט ולאופן ההערכה יינתנו במסגרת ההדרכה וההשתלמויות.

בכל הנוגע למשימות ההערכה (משימות מפמ"ר, מבחני מיצ"ב פנימיים, מבחני שלישי וכדומה) – ציוניהן ישוקללו עם רכיבים נוספים של ההערכה החלופית. חשוב לשמור את הנתונים של התלמידים לשימוש פנימי בבית הספר ולתעד באופן מפורט את ביצועיהם כדי לבדוק את התקדמותם.

3.7 החממה הפדגוגית – למידה מצמיחה אדם

כחלק מהלמידה המשמעותית הוקמה במזכירות הפדגוגית ה"חממה פדגוגית" המשמשת מרחב לפיתוח רעיונות ויוזמות לגיוון ההערכה בבחינות הבגרות ובבחינות הבית-ספריות. במסגרת ה"חממה הפדגוגית" ישולבו שאלות חשיבה, ערכים, מעורבות ורלוונטיות בהוראה ובבחינות. במקביל יורחבו התוכניות הממירות בחינת בגרות בחטיבה העליונה. המורים מוזמנים להציע יוזמות או להצטרף ליוזמות הקיימות המחליפות בחינת בגרות על פי תנאי סף ועמידה בדרישות מחייבות.

להלן הערוצים בחממה הפדגוגית בתחום הדעת עברית:

3.7.1 שאלות עמ"ר (ערכים מעורבות ורלוונטיות) – קידום המרכיב התוד-אישי בלמידה

שאלות עמ"ר שואפות להיות שאלות חשיבה מסדר גבוה הנוגעות לחיי הלומדים והעוסקות בערכים כלליים או העולים מתוך תוכנית הלימודים. תפקידן של השאלות הללו הוא לקדם למידה בעלת משמעות לומד ולעורר שיח ערכי בכיתה. בשנה שעברה החלנו להטמיע את העיסוק בשאלות עמ"ר כבסיס לדיון בערכים ובנושאים המעודדים את מעורבות התלמיד והרלוונטיים לעולמו ולחיינו. העיסוק בכך היה חלק מהפיתוח המקצועי ומהשיח בכיתה וקיבל ייצוג בשאלון הבגרות בהיקף של חמש נקודות.

השנה נרחיב את העיסוק בשאלות עמ"ר ונעמיק בהן. על המורים לקדם שיח עמ"ר בלמידה כחלק מהנושאים העולים מן הטקסטים הנלמדים, מן הטקסטים המופקים וכחלק מהעיסוק בידע הלשוני ומהרלוונטיות שלו לחיי היוס-יום של התלמיד. משנת תשע"ח יופיעו שאלות עמ"ר גם **בבחינת המיצ"ב**. בבחינות הבגרות שאלת עמ"ר תהיה בהיקף של עד עשר נקודות ותכלול סעיפי ידע וערכים. בהערכת שאלות אלה תיבחן יכולת ההבעה וניסוח התשובה בכתיבה מעמיקה, מבוססת ולכידה, הנשענת על ידע רלוונטי של התלמיד ומידע מתוך הטקסטים.

למאמרים בנושא שאלות העמ"ר ולשאלות נוספות בכלל תחומי הדעת ראו כאן.

להלן דוגמאות לשאלות העמ"ר שהופיעו בבחינות הבגרות האחרונות בעברית:

- לדעתך, האם מוסדות החינוך שלמדת בהם "העניקו לך דג" או "לימדו אותך לדוג"? נמק את דבריך והדגם אותם. (שאלון 11281, חורף תשע"ז)
- אילו היית מקים תנועת נוער חדשה, איזה ערך היית רוצה להנחיל לחניכים בתנועה? תוכל לבחור בערך שהוזכר בטקסטים שקראת אן בערך אחר החשוב בעיניך. בתשובתך הצג את הערך, ונמק מדוע בחרת בו. (שאלון 11281, קיץ תשע"ז)

- שיר התפילה שלפניך נכתב בעת צרה. אנשים שחווים שמחה או נקלעים לצרה מרגישים לעיתים צורך להתפלל תפילה אישית. איזו תפילה היית מעדיף להתפלל במצבים כאלה – תפילה במילים משלך או תפילה מנוסחת? נמק את תשובתך. (שאלון 75281, קיץ תשע"ז)

3.7.2 הנושא השנתי – שבעים שנה למדינת ישראל

שנה"ל תשע"ח תעמוד בסימן שבעים שנה להקמת מדינת ישראל. אנו ממליצים כי במהלך השנה יתרגלו המורים טקסטים ומאמרים העוסקים בנושא זה. במהלך השנים הופיעו במשימות המפמ"ר טקסטים שעסקו בארץ ישראל, מדינת ישראל, העם והלשון. אנו ממליצים להסתמך עליהם בבניית יחידות הוראה:

- משימת מפמ"ר לכיתה ז תשע"ד: **סמלים ועיצובה של זהות לאומית**
- מיצ"ב ח תשע"ב: **ים המלח**
- משימת מפמ"ר לכיתה ט תשע"א: **עברית של קיבוץ גלויות**
- משימת מפמ"ר לכיתה ט תשע"ג: **ההתיישבות הכפרית היהודית החדשה בנגב**

בתוך כך גם השנה אנו ממליצים לשלב דיון, קריאה וכתביה בעקבות טקסטים העוסקים ב**יהדות ספרד והמזרח** ברוח ועדת ביטון.

3.7.3 מיזם הכתיבה הדיגיטלית בחטיבות הביניים ובחטיבות העליונות

בשנה"ל תשע"ח נרחיב את המיזם לכתיבה והערכתה באמצעות תיק עבודות כתוכנית הממירה את בחינת הבגרות בחלקה או במלואה. המיזם יעשה ברשת המודל של משרד החינוך ויאפשר בניית תיק עבודות דיגיטלי בהנחיה מקוונת או פנים אל פנים של המורה בד בבד עם בקרה וליווי צמודים. הציונים הנצברים במהלך הלמידה, הן על התהליך הן על התוצרים, משתקללים אוטומטית לציון הבגרות של התלמיד.

בתוך כך, בשנה"ל תשע"ז התקיימה בכמה בתי ספר במחוז מרכז תוכנית חלוץ (פיילוט) בבניית תלקיט דיגיטלי בחטיבת הביניים. בשנה"ל תשע"ח תורחב התוכנית לבתי ספר נוספים. בהמשך היא תיושם בכל בית ספר שירצה בה.

לפרטים נוספים יש לפנות **לענבל גורן**, מדריכה ארצית – ממונה על החממה הפדגוגית, פיתוח והערכה

goreninbal@gmail.com

לפרטים על מיזם הכתיבה הדיגיטלי בחטיבה העליונה יש לפנות **למרים רבינוביץ'**, מדריכה ארצית – מנהלת מיזם הכתיבה

miriamrab18@gmail.com

לפרטים על מיזם התלקיט הדיגיטלי בחטיבות הביניים יש לפנות **לד"ר עליזה עמיר**, המדריכה המחוזית בעברית במחוז המרכז

lizamir62@gmail.com

4. התפוקות המצופות

- התפוקות להלן נגזרות מן היעדים והדגשים שפורטו בסעיף 3 שלעיל.
- כל הצוותים יבנו תוכנית עבודה על פי יעדי משרד החינוך והפיקוח על הוראת העברית.
 - כל בתי הספר ישלבו את עקרונות שלהב"ת בצורה מערכתית.
 - כל המורים ישלבו פדגוגיה דיגיטלית בהוראת העברית כולל שילוב של יחידות ההוראה המתוקשבות לפחות אחת לשבועיים.
 - כל המורים ישלבו מטלות בהבעה בעל פה בשפת האם ובתחומי הדעת השונים ויזמנו התנסויות לרכישת מיומנויות של דיבור בציבור ובכללן דיבור למטרות אקדמיות, כגון הרצאת דברים (פרזנטציה) במקצועות השונים.
 - כל המורים ישלבו בהוראה משימות פיז"ה. בכיתות ט לפחות שתי משימות בשבוע.

5. הדרכת המורים לעברית בחטיבות הביניים

- להדרכה הבית-ספרית בשנה"ל תשע"ח שתי מטרות:
- לייעל את ההוראה בשיעורי העברית
 - למנף את עקרונות שלהב"ת כתוכנית מערכתית בבית הספר

ההדרכה בבית הספר תתקיים בתדירות של פעם בשבועיים-שלושה בהתאם לצורכי בית-הספר. המדריכה תגיע לבית הספר לשלוש שעות. ביום זה תתקיים סדנה בית-ספרית לצוות המורים לעברית ולמורים מתחומי הדעת בשכבות ז-ט בשעות קבועות. יש לשבץ את שעות הסדנה במערכת השעות של המורים כחלק משעות ישיבות הצוות. נוסף על כך תצפה המדריכה בשיעורים, תנחה באופן פרטני את המורים ותיפגש עם רכזת העברית. יום רביעי הוא היום שנקבע במקרה להדרכה בתחום הדעת עברית. יש לתאם את ההדרכה עם המדריכה הבית-ספרית. אם מתעורר קושי לקיים סדנה ביום זה (לבית-הספר או למדריכה), יש לקבוע מועד חלופי בתיאום עם המדריכה.

מדריכות ארציות

שם	תפקיד	טלפון	דוא"ל
ד"ר עליזה עמיר	רכזת הדרכה ארצית, מנהלת תוכנית שלהב"ת	052-3529006	lizamir62@gmail.com
מרים רבינוביץ'	מדריכה ארצית, מנהלת מיזם הכתיבה	052-4578471	miriamrab18@gmail.com
עדה מאורי	מדריכה ארצית להבעה בעל-פה	054-5429865	adam4aori@gmail.com
ענבל גורן	מדריכה ארצית - החממה הפדגוגית, פיתוח והערכה	050-2626021	goreninbal@gmail.com
ד"ר נורית גנץ	מדריכה ארצית להוראת עברית (הבנה, הבעה ולשון) לבגרות לעולים החדשים	050-6842053	dnganz@bezeqint.net
אורית זיו	מדריכה ארצית, תקשוב והטמעת פדגוגיה דיגיטלית	052-3227654	oritziv13@gmail.com
אביביה משה-אוריגד	מדריכה ארצית להוראת העברית באגף שח"ר	050-6907606	avivas3@walla.co.il

דוא"ל	טלפון	שם	מחוז
smadarhal@gmail.com	052-9288211	סמדר הליבני	דרום
yael368@gmail.com	054-5365405	יעל דוד	תל אביב
lizamir62@gmail.com	052-3529006	ד"ר עליזה עמיר	מרכז
segalshosh@gmail.com	050-6280385	שושי סגל	מנח"י
rutiavizrat@gmail.com	054-4885505	רותי אוזרת	ירושלים
yehudit.shechter@gmail.com	054-7299536	יהודית שכטר	חיפה
hilllatk@gmail.com	054-4534006	הלה אתקין	צפון
savigael@netvision.net.il	052-4267692	אביגיל סער	התיישבותי

6. ההשתלמויות

פירוט מערך ההשתלמויות יישלח על ידי המדריכות המרכזות ויפורסם [באתר הפיקוח על הוראת העברית](#). מכל בית-ספר יישלח נציג אחד לפחות להשתלמות.

במסגרת ההשתלמות ייכללו בין השאר התכנים הבאים:

- חשיפה ליחידות הדיגיטליות ברוח פיזה
- שימוש בכלים דיגיטליים בשיעורי עברית
- הכתיבה הממוגת
- כתיבה ארוכת טווח
- התלקיט ככלי להוראה ולהערכה
- הבעה בעלפה – דיבור בציבור
- התאמת התכנים להוראה בכיתות האגף לנוער בסיכון

7. קהילת המורים לעברית

המורים לעברית בארץ הם קהילה רבת כוח והשפעה על עתיד הנוער. אני מזמין את כל המורים לעברית להצטרף לקהילת המורים לעברית בגוגל. בקהילה אפשר לשתף בחומרים, להתעדכן בהודעות ולקבל מענה לשאלות. הודעות המתפרסמות בקהילה יגיעו ישירות לתיבת הדואר שלכם.

תהליך ההרשמה לקהילת המורים:

◀ לחצו על הקישור הבא:

<https://groups.google.com/forum/#!forum/eduivrit>

◀ לחצו על "הצטרף לקבוצה"

◀ בתיבת הטקסט שתיפתח בחרו את האופן שבו יישלחו אליכם ההודעות

◀ לחצו על "הצטרף לקבוצה זו"

8. הפורטל הפדגוגי למורים לעברית בחטיבות הביניים

[הפורטל הפדגוגי](#) שואף להיות ארון הספרים והמרכזייה הפדגוגית הווירטואלית של המורה לעברית בחטיבת הביניים. הפורטל הוא מאגר עדכני של חומרי למידה, יחידות הוראה, משימות הערכה ומבחנים כמו גם של כלי עזר למורה, ספרות מקצועית, תוכניות מוקלטות, הרצאות, מצגות, מאגרי מידע וחומרי העשרה רבים.

9. ספרי הלימוד המאושרים לחטיבות הביניים

הוצאה לאור	מחברות/ות	כיתה	ספר הלימוד
יסוד	ני נתן, א' קוזמינסקי	ז	דרך המפה
רכס	ד' לוי, מ' דלל	ז	חוט"בים לשון
ג' ברקוביץ'	ג' ברקוביץ'	ז	לגלות את הטקסט
מטח	ש' ליפקין, ש' שני-אורבן	ז	מילה טובה מאוד - הבנה הבעה ולשון
יסוד	ני נתן, א' קוזמינסקי	ח	דרך המפה
רכס	ד' לוי, מ' דלל	ח	חוט"בים לשון
ג' ברקוביץ'	ג' ברקוביץ'	ח	לגלות את הטקסט
מטח	ש' ליפקין, ש' שני-אורבן	ח	מילה טובה מאוד - הבנה הבעה ולשון
רכס	ד' לוי, מ' דלל	ט	חוט"בים לשון
שרי הוצאה לאור	נ' גנאל, ק' נשר שרעבי	ט	מטיילים בשבילי הטקסט
מטח	ש' ליפקין, ש' שני-אורבן	ט	מילה טובה מאוד - הבנה, הבעה ולשון
משרד החינוך	ר' גדיש, ס' חרוב, נ' פרילוק, ר' רוזנר	ז-י	שאלה של טקסט - הבנה והבעה לבית הספר העי"ס

10. פריסת נושאי הלימוד בעברית בכיתות ז-ט

10.1 הבנת הנקרא

הוראת עברית: הבנה, הבעה ולשון היא הוראה ספירלית; אומנם מדי שנה תהיה חזרה על נושאי הלימוד השונים (אשר בעיקרם הם מיומנויות אורייניות), אך היקף הטקסטים ומורכבותם יגדלו בהדרגה. יש להקצות לפחות שעה או שעתיים שבועיות לקריאה ולכתיבה בעקבותיה.

- על התלמיד להיחשף לטקסטים בהיקפים שונים. ההיקף המרבי של הטקסטים במשימת הערכה בסוף כיתה ז יהיה כ-1000 מילים, בסוף כיתה ח (כולל בבחינת המיצ"ב) יהיה כ-2000 מילים ובסוף כיתה ט כ-2500 מילים. לצד היקף הטקסט יש להביא בחשבון את מורכבות הטקסטים ואת סוגי הטקסטים השונים, המצריכים "קריאות" שונות.⁸

- הטקסטים יהיו מסוגים שונים, רציפים (כגון מאמרים, ערכים אנציקלופדיים וויקיפדיים, מכתבים, ידיעות עיתונאיות, טורי דעה וכדומה) ושאינם רציפים (כגון תמונות, טבלה, גרף, הערות שוליים וכדומה).

- סוגי הטקסטים:

טקסט מידע

טקסט טיעון ושכנוע

טקסט שימושי (הנחיות והוראות, מדריך ומפעיל)

טקסט היצגי

מומלץ לקרוא את תת־הפרקים [טיפולוגיה של טקסטים](#) וקריאה והבנת של טקסטים בתוכנית הלימודים בעברית (תשס"ג).

הטקסטים יילקחו מספרי לימוד, מספרי יען, מעיתונים, מכתביעת ומאתרי אינטרנט מהימנים בהקשרים אישיים, ציבוריים, תעסוקתיים ולימודיים, ממקורות מודפסים ומקוונים. נושאי הטקסטים יהיו מתחומי השפה, התרבות, החברה ומתחומי עניין אחרים הרלוונטיים לבני הנוער ולחיייהם במציאות היומיומית. על הטקסטים לזמן דיונים ערכיים כתשתית להוראת הבנת הנקרא והכתיבה.

ניתוח הטקסטים יכלול את התהליכים האלה:⁹

א. **איתור מידע**: נגישות ואחזור מידע בתוך הטקסט, חיפוש טקסט רלוונטי ומיון מידע.

ב. **הבנה**: ייצוג של משמעות מילולית, אינטגרציה והסקת מסקנות.

ג. **הערכה ושיקוף**: הערכת האיכות והמהימנות, הערכה של התוכן והצורה, זיהוי של עימות והתמודדות עימו.

⁸ בבחירת טקסטים לתרגול ולבחינה מומלץ להיעזר [בסולם להערכת קריאות של טקסט](#).

⁹ על פי המסגרת המושגית של פיזה 2018, וראו גם סעיף 3.5.

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

פירוט הדרישות בשאלות ההבנה: ¹⁰

א. איתור מידע

- איתור פרטי מידע גלויים בטקסטים, הן המרכזיים הן הנלווים.
- זיהוי קשרים לוגיים גלויים, כגון זמן, סיבה ותוצאה, הכללה ופירוט, הסתייגות, השוואה
- ארגון מחדש של פרטי המידע בטקסט, כגון סידור מידע ברצף, שיבוץ מידע בטבלה

ב. הבנה

- הבנת מטרת הטקסט
- הבנת נושא הטקסט
- הבנת הרעיון המרכזי של הטקסט
- הבנת עמדות שונות המוצגות בטקסט
- הבנת קשרים לוגיים שאינם גלויים, כגון סיבתיות, הכללה ופירוט, השתלשלות עניינים, השוואה
- הבנת משמעות של מילים ושל צירופים מתוך הקשר
- הבנת אִזכורים
- יצירת הכללות ופירוט
- השוואה
- מיזוג של פרטי מידע מן הטקסט/ים
- הסקת מסקנות מן הטקסט כולו ומחלקים ממנו

ג. הערכה ושיקוף

תוכן

- הערכת תוכן הטקסט (טענות, אמירות, עמדות) באמצעות ידע עולם של הקוראים
- השוואה או קישור בין המידע והרעיונות שבטקסט ובין ידע חיצוני, ניסיון אישי או עמדות של הקוראים
- שימוש בראיות תומכות מן הטקסט ועימותן עם מקורות מידע אחרים שמחוץ לטקסט/ים
- העלאת השערות בנוגע לטקסט
- הצגת טיעונים מחוץ לטקסט ו/או הצגת הוכחות שמחוץ לטקסט לשם ביסוס
- הערכת מידת הרלוונטיות של פיסת מידע
- עימות המידע שבטקסט עם קודים חברתיים, מוסריים
- שימוש במידע העולה מן הטקסט/ים להקשרים, למצבים אחרים

לשון ומבנה (הבנה מטה-טקסטואלית)

- בחינה אובייקטיבית של איכות הטקסט והתאמתו לנסיבות התקשורת
- בחינת מידת התאמתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב, בחירות לשוניות למטרת הכתיבה
- בחינת מידת השפעתם של רכיבים, כגון סגנון, משלב, בחירות לשוניות על הקוראים
- הבנת תפקידם הרטורי של חלקים בטקסט
- הבנת תפקידם של סימנים גרפיים בטקסט, כגון כוכבית, הדגשות
- הבנת העיקרון המארגן של הטקסט (מבנה לוגי-רטורי)

¹⁰ מתוך מפרט מבחן המיצ"ב בעברית לכיתה ח, תשע"ז (2017). עם פרסום מפרט המיצ"ב לשנת תשע"ח (2018) ייתכנו שינויים קלים במינוחים ובמפרט התכנים. יש לעקוב אחר הפרסומים באתר הפיקוח על הוראת העברית ובאתר [ראמ"ה](#).

10.2 ההבעה בכתב

גם הוראת תחום ההבעה בכתב היא ספירלית. נושאים רבים חוזרים על עצמם ברמות שונות של העמקה ושל מורכבות בהתאם לשכבת הגיל. על כן חשוב שהמטלות תהיינה מדורגות ומותאמות לשכבת הגיל. יש להקצות לפחות שעה או שעתיים שבועיות לקריאה ולכתיבה בעקבותיה. על הכתיבה להיות תהליכית ומלווה בתהליכי ויסות¹¹, משוב, טיוט ובקרה. במהלך כל שנה יש לבצע לפחות שני תהליכי כתיבה ארוכי טווח, בנוסף למטלות כתיבה קצרות טווח. יודגש כי המונחים כתיבה ארוכת טווח וקצרת טווח נוגעים למשך העיסוק בתהליך הכתיבה ולא להיקף התוצרים או למספרם.

בנסיבות טבעיות הכתיבה נעשית בדרך כלל מתוך מניע כלשהו. לכן רצוי להקדים לכתיבה פעילות שתיצור הניעה (מוטיבציה) אצל הכותבים ועל המורה ליצור סיטואציה רלוונטית לכתיבה. על הכתיבה להיות לנמען אמתי (שאינו רק המורה הבודק את הכתיבה) ולמטרה אותנטית הנוגעת לעולמו של התלמיד. כדאי להקפיד כי הכתיבה תהיה בזיקה לטקסט אחד או יותר במידת האפשר ולהימנע מהוראת כתיבה באמצעות תבניות קבועות.

- מטרות הכתיבה :
 - כתיבה למטרת שכנוע
 - כתיבה לצורך דיווח / מסירת מידע
 - כתיבה למטרות הפעלה
- סוגי כתיבה :
 - כתיבת טיעון: הבעת דעה, הבעת עמדה אישית והנמקתה, כתיבת תגובה. בכתיבה זאת חשוב להקפיד על איכות ההנמקה.
 - סיכום טקסט אחד או יותר. בהוראת הסיכום יש לעמוד על הוראת רכיבי הסיכום: השמטה, הכללה והבניה מחדש. בהוראת סיכום ממזג יש לעמוד על עקרונות של מיון והכללה ועל עמידה על המאחד לעומת המייחד בין הטקסטים ביחס לעניין מסוים.
 - כתיבה טקסטית היצגיים ברצפים לוגיים, כגון רצף כרונולוגי, סיבה ותוצאה, בעיה ופתרונה, תופעה גורמיה והשפעותיה ועוד¹²
 - כתיבה של דיווח
 - ארגון מידע באמצעות היצגים חזותיים
 - המללה של היצגים חזותיים
 - כתיבת השוואה
- הערכת הכתיבה תכלול את ממדי ההערכה האלה:¹³
 - א. הבנת המטלה**
 - כתיבה על הנושא הנדרש במטלה
 - היענות למאפייני הסוגה
 - כתיבה בהיקף הנדרש

¹¹ ויסות הכתיבה הוא התהליך שבו הכותב מנהל את מחשבותיו, את רגשותיו ואת מעשיו כדי להגיע למטרות הכתיבה: שיפור יכולותיו ושיפור הטקסט הכתוב. מתוך ליכטינגר, ע' (2008). **האתגר שבהבעה: תהליכי ויסות ואסטרטגיות בכתיבה**. תל אביב: מכון מופ"ת.

¹² יובהר שוב כי אין המטרה כי המורה ילמד באופן שיטתי תבניות ורצפים לוגיים בכתיבה.
¹³ מתוך מפרט מבחן המיצ"ב בעברית לכיתה ח, תשע"ז (2017). עם פרסום מפרט המיצ"ב לשנת תשע"ח (2018) ייתכנו שינויים קלים במינוחים ובמפרט התכנים. יש לעקוב אחר הפרסומים באתר הפיקוח על הוראת העברית ובאתר [ראמ"ה](#)

ב. תוכן ומבנה

- כתיבת פתיח וסגיר ההולמים את המטלה ואת הכתיבה
- מיצוי התוכן: פירוט במידה הראויה להבהרת הנושא בהתאם להנחיות המטלה ולדרישות הסוגה
- הימנעות ממידע עודף וממידע לא רלוונטי
- יצירת לכידות רעיונית בטקסט
- שימוש באמצעי קישור הולמים ומגוונים

ג. תקשורתיות

- יצירת טקסט עצמאי (טקסט שאינו מהוקשר, טקסט המכיל את המידע הדרוש לנמען כדי להבין במה דברים אמורים)

ד. לשון

- תחביר: מבנה משפט תקין, התאם דקדוקי (מין, מספר, זמן, גוף ויידוע), שימוש תקין במילות יחס ובמילות קישור
- פיסוק: שימוש הולם בסימני הפיסוק
- כתיב תקין (בלא הבחנה בין כתיב מלא ובין כתיב חסר)
- משלב לשון ההולם את הנסיבות התקשורתיות
- אוצר מילים: עושר לשוני ודיוק במשמעות

10.3 ההבעה בעל־פה

חשוב לשלב את מיומנויות ההבעה בעל־פה בהקשרים טבעיים ככל האפשר כאמצעי וכמטרה, כמוסבר בסעיף 2.3 במסמך זה.

כיתה ז

- קריאה בקול של טקסט מנוקד ובלתי מנוקד
- דיון בקבוצה
- טיעון בעל־פה

כיתה ח

- הרצאת דברים (פרזנטציה)
- דיון בקבוצה
- טיעון בעל־פה

כיתה ט

- דיון בקבוצה
- הרצאת דברים (פרזנטציה)
- טיעון בעל־פה

10.4 הלשון והמטהלשון

את הנושאים הלשוניים יש להורות ולתרגל בהקשר של טקסט במידת האפשר. על התלמיד להכיר את המונחים הדקדוקיים: שורש, תחליות, חלקי דיבור וכדומה, אך הוא לא יידרש להגדירם.

כיתות ז'ח

- מבנה המילה: תחליות וסופיות, שורש ותבנית
- חלקי הדיבור: שם העצם, שם הפעולה, שם התואר, הפועל (כולל שם הפועל), כינויי הגוף, מילות היחס, מילות הקישור
- הפועל: זמני הפועל, הגופים והשימוש בהם,
- משמעויות הפועל - פעיל וסביל: זיהוי, המרה והתפקיד של שימוש במשמעויות אלה בטקסט.
- הצירופים השמניים: צירוף הסמיכות (יידוע, וריבוי), צירוף שם העצם ושם התואר (יידוע וריבוי), צירוף היחס
- הקשרים הלוגיים. את הקשרים הלוגיים יש להורות ברמת המשפט, הפסקה והטקסט השלם לצורכי ההבנה וההפקה של הטקסטים. יש לעמוד על השימוש המדויק של מילות הקישור בתוך הטקסט ולהימנע משינון בעל פה של טבלאות קשרים למיניהן.
- סימני הפיסוק: נקודה, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים, מירכאות
- שם המספר: המספר המונה (לצורך מניה, לציון תאריכים ולציון סתמיות), המספר הסודר
- דרכי המסירה: דיבור ישיר ודיבור עקיף

יש להשלים את הוראת הנושאים הלשוניים הכתובים לעיל ואת תרגולם עד בחינת המיצ"ב בכיתה ח. את פרק הזמן שיוותר ממועד בחינת המיצ"ב עד סוף השנה אפשר לנצל להמשך הלימוד וההעמקה בפרקי אוצר המילים, המילונאות וההבעה בעל-פה וכן לסיים את מהלכי הכתיבה ארוכי הטווח לתיק העבודות.

כיתה ט

מערכת הצורות

- דרכי תצורת השם: שורש ומשקל, בסיס וצורן סופי, הלחם בסיסים. לא תידרש ידיעת משמעות המשקלים והצורנים.
- מערכת הפועל: נטיית הפועל בגזרת השלמים בשבעת הבניינים
- משמעויות הפועל - פעיל וסביל: זיהוי, המרה והתפקיד של שימוש במשמעויות אלה בטקסט.

התחביר

- חלקי הדיבור: שם העצם, שם הפעולה, שם התואר, הפועל (כולל שם הפועל), הכינויים, מילות היחס, מילות הקישור
- הצירופים השמניים: צירוף הסמיכות (יידוע וריבוי), צירוף שם העצם ושם התואר (יידוע וריבוי), צירוף היחס
- הבחנה בין הצירוף לבין המשפט
- זיהוי נושא ונשוא במשפט
- הקשרים הלוגיים: את הקשרים הלוגיים יש להורות ברמת המשפט, הפסקה והטקסט השלם לצורכי הבנה והפקה של טקסטים. יש לעמוד על השימוש המדויק של הקשר הלוגי של מילות הקישור בתוך הטקסט ולהימנע משינון בעל פה של טבלאות קשרים למיניהן.
- על התלמיד להבחין בין מילות שעבוד לבין מילות חיבור כבסיס להבחנה שבין סוגי המשפטים השונים.
- סוגי המשפטים: פשוט, איחוי (מחובר) ומורכב. יש להורות את ההבחנה בין סוגי המשפטים בחתך רוחב ובמבט על.
- הפיסוק התקין: נקודה, פסיק, סימן שאלה, סימן קריאה, נקודתיים ומירכאות

שם המספר

- מספר המונה כולל תאריכים
- המספר הסודר
- המספר סתמי

10.5 המילון

כיתות ז'ח

- התאמת ההגדרה והמשמעות המילונית להקשר
- דרכי החיפוש במילון (שם עצם, שם תואר וצירופים)
- מבנה ההגדרה: ההבחנה בין הפירוש לבין הדוגמה והמובאה
- פרטים דקדוקיים: מין דקדוקי, חלקי דיבור (שם, פועל, תואר), נטייה ושורש

כיתה ט

- התאמת ההגדרה והמשמעות המילונית להקשר
- הכרת סוגים שונים של מילונים פרט למילונים הידועים, כגון מילון על דרך ההווה, אגרון, לקסיקון, מילון דיגיטלי וכדומה.
- דרכי החיפוש במילון (שמות עצם, שמות תואר, צירופים ופעלים) ..
- סוגי הגדרות: הגדרה קלסית, הגדרה על דרך הנרדפות, הגדרה על דרך הניגודיות ותרגום
- פרטים דקדוקיים: מין דקדוקי, חלקי דיבור (שם, פועל, תואר), נטייה, שורש והצרכה (התאמת מילות יחס קבועות לפעלים שונים ושינוי המשמעות בהתאם לשינוי מילות היחס, לדוגמה: קינא ב... או קינא ל...)

10.6 אוצר המילים והמשמעים

כיתות ז'ח

- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר
- יחסי מילים ומשמעים: יחסי נרדפות, ניגודיות והיכללות

כיתה ט

- הבנת משמעויותיהן של מילים בתוך הקשר
- יחסי מילים ומשמעים:
 - נרדפות, ניגודיות והיכללות
 - פוליסמיה והומונימיה (אין דרישה להגדרה אלא לייצוגיהן במילון, להבנה ולשימוש)
 - לשון מושאלת (מטפורה), משמעות נלווית (קונוטציה חיובית או שלילית)

11. תוכניות אל"ה ושלחב"ת – המאחד והמייחד

בטבלה שלהלן מוצגים המאפיינים המשותפים והייחודיים של כל אחת מהתוכניות אל"ה ושלחב"ת. מטרת ההשוואה היא לאפשר לבית הספר שבו מופעלת תוכנית אל"ה לבנות תוכנית עבודה מיטבית בעבור המורים ולקידום של התלמידים. מאוד חשוב שטבלה זאת תועבר לעיונם המעמיק של המת"לית, רכז/ת העברית, מדריכת שלחב"ת ולבעלי תפקידים נוספים בבית הספר על פי שיקול דעת המנהל/ת.

תוכנית שלחב"ת (שיעורי עברית בחטיבת הביניים)	תוכנית אל"ה	
כלל תלמידי הכיתות בחטיבות הביניים	תלמידים שאותרו במבדק עמי"ת לצורך התערבות: תלמידים בחטיבת הביניים (שאינם תלמידי שילוב) שנמצאו במבדק עמי"ת ברמות הביצוע הבסיסית ומתחת לבסיסית ואותרו על ידי צוות רב מקצועי בבית הספר.	אוכלוסיית היעד תלמידים
כלל המורים המשתתפים בתוכנית שלחב"ת על-פי המודל שבית הספר בחר.	מורים המלמדים את התלמידים שאותרו ומלמדים מקצועות עתירי מלל	מורים
מאחר שמדובר בשתי תוכניות לקידום תפקודי שפה של כלל התלמידים, על מנהל בית הספר לדאוג לתיאום בין המת"לית לבין מדריכת שלחב"ת בנוגע לבחירת המורים, להוראת הנושאים ולקידום כל היעדים.		
<p>1. הבניית תהליכי הוראה המותאמים לצורכי כלל הלומדים</p> <p>2. הבניית תהליכי הוראה המותאמים לצורכי כלל הלומדים בכיתה מלאה ובקבוצה קטנה</p> <p>3. במסגרת שיעורי העברית הוראת המיומנויות האורייניות על פי תוכנית הלימודים ותרגולן גם באמצעות טקסטים מתחומי דעת שונים ובערוצי שיח שונים מגוונים</p> <p>4. הקניית מיומנויות אורייניות לכלל המורים בתחומי הדעת השונים, עבור כלל התלמידים בשעות ישיבת הצוות והסדנה הבית ספרית</p>	<p>1. קידום התלמידים בשפת אם תוך התייחסות מותאמת לקשיי הלמידה ולמיומנויות הדורשות חיזוק</p> <p>2. הבניית תהליכי הוראה המותאמים לצורכי הלומדים (הני"ל) והתמודדות עם קשייהם בכיתה מלאה ובקבוצה קטנה</p> <p>3. הקניית אסטרטגיות ספציפיות בשפה ובתהליכי חשיבה ועיבוד מידע לתלמידים לצורך התערבות במקצועות עתירי מלל וקידום תפקודי לומד</p> <p>4. הקניית פיתוח מקצועי למורים המלווים את קבוצת התלמידים באמצעות השתלמות מתוקשבת מטעם מט"ח</p>	יעדי התוכנית
<p>חשוב שתהיה שפה משותפת בין המת"לית לבין מדריכת שלחב"ת בנוגע למיומנויות האורייניות. חשוב שהמת"לית תתאים את שפת המושגים לשפה האוריינית של תוכנית הלימודים בעברית. אשר להוראה בקבוצות קטנות והמענה לשונות, חשוב להיעזר במת"לית וללמוד את העקרונות של עבודה בקבוצה קטנה תוך מתן מענה לשונות.</p>		

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

<p>1. היערכות ארגונית של ביה"ס על פי המודל שבחרו, לרבות שעת צוות קבועה במערכת בתיאום עם מדריכת שלהב"ת להוראה שיתופית</p> <p>2. בניית תוכנית עבודה על-פי המודל שנבחר (על פי ההנחיות במסמך מתנ"ה)</p> <p>3. השתלמויות במרכזי פסג"ה למורים לעברית</p> <p>4. הדרכה בית ספרית למורים מתחומי דעת</p>	<p>1. מבדק עמי"ת¹⁴ לכלל תלמידי כיתות ז בתוכנית אל"ה, לאיתור תלמידים מתקשים הנמצאים ברמות הביצוע הבסיסית ומתחת לבסיסית על פי הגדרות המבדק.</p> <p>2. מת"לית (מורה-מעריכת תפקודי למידה)</p> <p>3. היערכות ארגונית של בית הספר</p> <p>4. בניית תוכניות התערבות חינוכיות לתלמידים במיקוד</p> <p>5. השתלמויות והדרכות למורים המלווים את התלמידים בשעה הפרטנית.</p> <p>6. השתלמויות למת"ליות</p>	<p>מרכיבי התוכנית</p>
<p>מדריכת שלהב"ת/ מדריכה בית-ספרית לעברית – פירוט תפקידיה :</p> <p>1. נפגשת עם צוות העברית בתדירות של אחת לשלושה שבועות במוצע</p> <p>2. עובדת על פי המודל הבית-ספרי.</p> <p>3. המדריכה <u>אינה עובדת באופן ישיר עם תלמידים</u> אלא מנחה את המורים באמצעות סדנאות.</p> <p>4. המורים מיישמים את הפעילויות שהוחלט עליהן בכיתות, וחוזרים עם משוב לסדנה.</p>	<p>מת"לית- פירוט תפקידיה :</p> <p>1. הטמעה מערכתית של תוכנית אל"ה בביה"ס תוך חיבור ליעד ההכלה ולתוכניות נוספות אחרות הפועלות בביה"ס לקידום תלמידים מתקשים</p> <p>2. שותפות ומעורבות פעילה בצוות הרב מקצועי</p> <p>3. ליווי תהליך מיפוי תלמידי שכבה ז (מומלץ בשיתוף פעולה עם רכז/ת עברית)</p> <p>4. בניית תוכניות עבודה קבוצתיות ופרטניות עם מורי אל"ה בעקבות ממצאי המיפוי והחלטות הצוות הרב מקצועי הבית ספרי</p> <p>5. המת"לית <u>עובדת באופן ישיר עם תלמידים שבמיקוד.</u></p> <p>6. הדרכת המורים בדרכי הוראה, וטיפול בתלמידים במיקוד בהתאם לתוכנית העבודה</p> <p>7. עריכה ממוקדת של תפקודי למידה במידת הצורך לתלמידים שביחס</p>	<p>פיתוח מונחה בית-ספרי</p>

¹⁴ מבדק עמי"ת נועד להעריך את כישורי הבנת הנקרא והפקת הטקסטים של התלמידים במעבר מביית-הספר היסודי לחטיבת הביניים לצורך קידום הידע השפתי כתשתית ללמידה.

משרד החינוך
 המזכירות הפדגוגית
 אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

	<p>אליהם קיים צורך במידע נוסף.</p> <p>8. ניהול הידע והמידע המצטבר על תפקודו של התלמיד המתקשה באופן מובנה ומסודר בתיק תלמיד.</p>	
<p>1. שיתוף המנהל/ת והרכז/ת הפדגוגי בבניית מודל העבודה</p> <p>2. קביעת מפגשים קבועים לאורך שנה"ל במסגרת שעות הלימודים</p> <p>3. תיק שלהב"ת – בכל בית ספר יש תיק שלהב"ת, חומרי למידה ופעילויות הוראה של המורים המשתתפים בשלהב"ת. התיק יהיה במקום נגיש לצוות החינוכי.</p>	<p>1. הקמת צוות רב מקצועי בראשות מנהל בית הספר ובהשתתפות בעלי תפקידים רלוונטיים</p> <p>2. קביעת מפגשים קבועים לאורך שנה"ל לצורך קביעת מדיניות העבודה והטיפול בתלמידים מתקשים</p> <p>3. באחריות מנהל בית הספר לבנות תוכנית עבודה שנתית להפעלת תוכנית אל"ה עפ"י העקרונות, תוך הגדרת תפוקות ומדדי הצלחה</p> <p>4. שיבוץ שעות הנחיית המת"לית את המורים במערכת השעות הבית ספרית ובמערכות האישיות של המורים</p> <p>5. שיבוץ מורים בשעות הפרטניות לעבודה עם תלמידים מתקשים במסגרת התוכנית במקצועות עתירי המלל</p> <p>6. קביעת מסגרות ההוראה (הוראה שיתופית, הוראה בקבוצה קטנה)</p> <p>7. ניהול הידע המצטבר על תפקוד התלמיד בתיק תלמיד</p> <p>8. תיק אל"ה – בכל בית ספר יהיה תיק אל"ה שיכלול תיעוד של עבודת המת"לית, כולל חומרים שפותחו עם המורים. התיק יהיה במקום נגיש לצוות החינוכי.</p>	<p>היערכות ארגונית בבית הספר וניהול התוכנית</p>
<p>1. הנחייה קבועה של המורים המשתתפים בשלהב"ת אחת לשלושה שבועות בממוצע לאורך שנת הלימודים</p> <p>2. מדריכה מחוזית מקיימת מפגשים קבועים עם מדריכות שלהב"ת</p>	<p>1. הנחייה קבועה של המת"לית את המורים המלמדים בתוכנית אל"ה לאורך שנת הלימודים</p> <p>2. מדריכה מחוזית מקיימת מפגשים קבועים לאורך השנה בבתי הספר עם המת"לית ועם הצוות החינוכי</p>	<p>הדרכה בית ספרית</p>

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
[הפיקוח על הוראת העברית](#)

השתלמות בפסג"ות (מקוונות ו"פנים אל פנים") למורי העברית	השתלמות מקוונת למורים המלווים את התלמידים במיקוד	השתלמויות למורים
<p>עיקרון מארגן :</p> <p>עמידה על העקרונות האורייניים המשותפים לתחומי הדעת מחד, והתייחסות למאפיינים הלשוניים הייחודיים לכל תחום - מאידך.</p> <p>להלן חלק מנושאי ההשתלמות (בכל שנה יש מיקוד אחר):</p> <ul style="list-style-type: none"> • דיאלוג עם טקסט – פרופיל קריאות (עוצמות וחולשות של הטקסט הלימודי, דוגמאות מספרי לימוד בתחומי דעת שונים) • קריאה ביקורתית של טקסטים (התייחסות גם לאסטרטגיות קריאה) • שאילת שאלות • ניסוח שאלות על ידי מורים על פי ממדי הבנה • מאפייני הטקסט הלימודי במדעים, בהיסטוריה, בג"ג, באמנות ובאזרחות • הרחבת אוצר מילים – חשיבות ודרכים • השאלה כטקסט - דגש על אסטרטגיות מטה קוגניטיביות • תכנון תשובה (לשאלה), כתיבה ובקרה • תהליך הכתיבה (כתיבת טיעון) כולל הערכת כתיבה • כתיבה לנמען אמיתי • מיומנות ההשוואה • מיזוג מידע מכמה טקסטים ו/או מטקסטים רציפים ובלתי רציפים • סיכום ממוג • הבעה בעל פה : הרצאה למטרות למידה • שילוב עקרונות של למידה משמעותית ביחידות הוראה • שילוב תקשוב בשיעורי עברית • חשיבות התלקיט בתהליכי הוראה-למידה <p>היקף ההשתלמות – 30 שיעורים, ארצי</p>	<p>מטרות ההשתלמות:</p> <ul style="list-style-type: none"> • להרחיב ולהעמיק את הידע של המורים בתחום קשיי למידה ולקוויות למידה • להקנות למורים אסטרטגיות ומיומנויות הוראה לקידום תלמידים מתקשים ו/או בעלי לקווי למידה בתחומי הדעת הנלמדים במסגרת תוכנית אל"ה במקצועות עתירי מלל. • לחזק את אמונת המורה ביכולתו לקדם תלמידים מתקשים ו/או עם לקווי למידה הן במסגרת הכיתה הן בקבוצות למידה קטנות • לתת בידי המורה כלים ייחודיים, הנשענים על ידע מחקרי עדכני, לקידום תלמידים מתקשים ובעלי לקווי למידה, הן במסגרת הוראה בכיתה והן בקבוצות למידה קטנות <p>תוכנית ההשתלמות על פי הנושאים / יחידות הלימוד :</p> <ul style="list-style-type: none"> • תפקיד המורה כמקדם תלמידים מתקשים • מאפייני תלמידים המתקשים בלמידה ותלמידים עם לקווי למידה • השפעת קשיים בתפקודי שפה על רכישת מיומנויות קריאה וכתיבה • לקוויות בשפה והשלכות על הבנה והפקת מידע מטקסט • קשיים בקשב ובתהליכים ניהוליים-השלכה על למידה וארגון ידע • קידום תלמידים מתקשים במסגרת הכיתה הרגילה תוך התייחסות לשונות הלומדים • הערכה - דרכים להערכת התקדמות תלמידים מתקשים במסגרת הקבוצה ובכיתה הרגילה • כניסה לעולמו של התלמיד המתקשה: הנעה ומשמעות כמקדמי למידה ורלוונטיות של כלים לקידום הלמידה <p>היקף ההשתלמות – 30 שעות, ארצי</p>	

משרד החינוך
המזכירות הפדגוגית
אגף א שפות
הפיקוח על הוראת העברית

שיתופי פעולה	
1.	מיפוי תלמידי כיתה ז' במבדק עמי"ת באחריות המת"לית ובשיתוף פעולה עם רכז/ת עברית
2.	השתתפות המתל"ית בחלק ממפגשי שלהב"ת כדי לתת מענה למורים לגבי אוכלוסיית התלמידים המתקשים בכיתה.
3.	קשר שוטף בין מדריכת שלהב"ת ומת"לית בית הספר שיכלול את הפעולות הבאות:
א.	לקראת פתיחת שנת הלימודים יתקיים מפגש עבודה לתכנון העבודה ולבניית תוכנית עבודה בית ספרית המאחדת והמייחדת (על פי המסמך הני"ל), כולל היערכות לקראת העברת המבחן ומיפוי.
ב.	לקראת סוף השנה יתקיים מפגש לסיכום ולהמשך פעילות.
ג.	יידוע הדדי של המתל"ית ושל מדריכת שלהב"ת לגבי הנושאים שיידונו ויילמדו במסגרות השונות: סדנאות המורים, השתלמויות המורים והעבודה עם התלמידים.
ד.	יידוע מדריכת שלהב"ת בנושאי הלימוד ודרכי הוראה ייחודיים לאוכלוסיית התלמידים במיקוד (נושאים הנגזרים מנושאי שלהב"ת) ונושאים נוספים הנוגעים להיבטים רגשיים ותפקודיים של התלמיד.

12. מאגר מעריכי בחינות המיצ"ב והבגרות

מעריכי בחינות מיצ"ב

המעוניינים להצטרף למאגר מעריכי בחינות המיצ"ב יעקבו אחר מכרזים והצעות עבודה באתר ראמ"ה. בראשית שנה"ל תשע"ח יצא קול קורא ובו תנאי הסף להגשת מועמדות כמעריך. יובהר כבר כי מעריך בחינות המיצ"ב יהיה רק מורה לעברית בעל ניסיון בהוראת עברית בחטיבת הביניים, בעל תואר בלשון עברית ותעודת הוראה או רישיון הוראה. כמו כן מעריך בחינות המיצ"ב חייב להציג אישור על השתתפות (כולל ציון) בהשתלמות מפמ"ר בשלוש השנים האחרונות ולשלוט במיומנויות מחשב.

מעריכי בחינות בגרות

המעוניינים להצטרף למאגר מעריכי בחינות הבגרות יירשמו למאגר המומחים של המרב"ד. מעריך בחינות בגרות יהיה רק מורה העומד בתנאי הסף המפורטים בחוזר המנכ"ל תשס"ח/ח(א)8, 4.3-34: **התנאים להעסקת עובדי הוראה כמעריכים של בחינות בגרות**. יובהר כבר כי מעריך בחינות הבגרות יהיה רק מורה לעברית בעל ניסיון בהכנה לבחינות הבגרות, בעל תואר בלשון עברית ותעודת הוראה או רישיון הוראה. כמו כן מעריך בחינות הבגרות חייב להציג אישור על השתתפות (כולל ציון) בהשתלמות מפמ"ר בשלוש השנים האחרונות ולשלוט במיומנויות מחשב.